

איגרות בן-גוריון

איגרות אינן מקור לעובדות היסטוריות אלא מקור ראשון במעלה למניעים ולכוונות שקד-מו למעשים ולהירהורים שלאחר מעשה. המי-דובר, כמוכן, באיגרות אישיות, לא באותן איגרות המוחלפות בין המוען לנמען וש-תכנן פורמלי יותר. בדרך-כלל חשיבותן של איגרות בכך שהכותב אינו מכוון אותן לפירסום בזמן זה או אחר ולפיכך הוא מתיר לעצמו, במיוחד אם הוא אישיות פוליטית, לגלות יותר מהירהורי ולהסתיר פחות. בן-גוריון היה חדור תחושה היסטורית מתחילת דרכו בציונות. באוקטובר 1906 כתב לאביו כי "הייתי חפץ שתישאר אצלי העתקה ממכתבי על דבר ארץ-ישראל. אך איני יכול לכתוב דבר אחד פעמיים. ולכן הנני מבקש לשמור למיצער את הללו בבית, שלא ילכו לאיבוד. חשוב אולי שאדע בעוד שנים מה חשבתי על דבר ארץ-ישראל בכל עת ועידן..." (כרך א' ע' 79)

אכן, אינו דומה יחסו של בן-גוריון לבני-גרפיה האישית שלו ליחסם של מנהיגים ציוניים אחרים. הבדל זה מתגלה לפחות מן העובדה כי עוד בחייו בן-גוריון מתיר לפי-סום מכתבים אינטימיים רגישים יחד עם כתבים החושפים תהפוכות מחשבה ותמורות דעה בלי נסיון לברור, להסתיר, לזייף. אין פירוש הדבר שהאיגרות הללו הן מפתחות שלמים לכל צפונות בן-גוריון, שהוא אישיות מורכבת ומתפתחת בלי הרף. אבל מפתחות הרבה נמצא בהן.

ראשית לכל, עולה מן האיגרות ללא כחל ושרק עולמו הרוחני-התרבותי של בן-גוריון. עולם זה נע בתוך שני מעגלים חופפים ומתנגדים. האחד הוא זה של האידיאה הציונית הגדולה, רחבת-הפרספקטיבה, עמו-סה רגשות רומנטיים וחזונות. מעגל זה מתבטא בצורה הגלויה ביותר בתיאורי ארץ-

צמיחה צבאית. צר שניגש לנושא מתוך כוונה לכתבו בצורה פופולרית, פופולרית מדי, כשהוא נשען הרבה על האפיוודה והסיפור ולא על הניתוח, ובמקרים רבים נראה שהוא נהנה מאד מסיכומים מכלילים ושנונים, שאין תקפם מוכח בגוף הכתוב ואין תימוכים אחרים מובאים לו.

לאחר עיון בספר, ולאחר שהרכבנו רשימה ארוכה של הסתייגויות והערות, ואף תיקון-נישגיאות, לא נראה לנו שמילשטיין כתב חיבור "מקורי". אפשר אפילו לומר שלא נתן בידו אלא תקציר גוזל-לקריאה של הכרכים העבים של "ספר ההגנה", בתוספת אי-אלו הערכות אישיות—וכמוכן, בתוספת פרקים על התפתחות העצמה הצבאית לאחר 1948. אפשר לטעון כי בתוספת זו חשיבותו של הספר, אלא שלדעתי אלה הם פרקים ריפורמיים למדי.

התפתחותה של העצמה הצבאית הישראלית הדרגתית היתה, בדומה להתפתחותו של היישוב העברי בארץ-ישראל. לא היתה כאן "קפיצת-דרך" אלא התעצמות מתוך מאבק, וטבעי כי המאבק על הארגון הצבאי, שעצם אפשרותו היתה נעוצה בעצמה הכללית המתפתחת של היישוב ובתנאים אובייקטיביים מחייבים, היתה כרוכה במאבקים פוליטיים-מפלגתיים שונים ועוצבה על-ידיהם. עפבות פנימיות נפרצו בסופו של דבר, לאחר קשיים והתלבטויות, מכורח המציאות. ואולי התופעה המאפיינת ביותר את תולדות היישוב העברי היא כי אוכלוסיה שברובה התחנכה על סלידה שימוש בכוח הקימה, בסופו של חשבון, עצמה צבאית נכבדה. הקיבוצים, למשל, שנוצרו להגשים חזון סוציאליסטי-אנושי, הפכו מכוחו של פארא-דוקס טראגי חטיבות-אדם המצמיחות לוח-מים מעולים, וחברי קיבוצים כאלה הקימו גוף לוחם אקטיביסטי, אף שמנהיגיהם הפוליטיים היו מראשי המדברים של הזרם הפאסיבי וה"רך" ביישוב העברי.

דומה שאורי מילשטיין היה מיטיב לשכנע אילו נמנע מסיפור המעשים והתרכו בני-תוח תהליכים ומגמות. הדבר היה מעניק לספרו יתר-משקל ויתר-חשיבות.

* דוד בן-גוריון: איגרות (כרך ראשון וכרך שני); כינס וליוו בהערות: יהודה ארו; הוצאת עם עובד ואוניברסיטת-תל-אביב, 1972—403 + 458 עמ'.

בני "העליה השנייה" באו לארץ-ישראל חדר-רים אידיאל של עבודת-האדמה כעבודה המגלה את האנושיות שבאדם לא פחות משהיא עתידה להפוך את "הפיראמדה" החברתית היהודית וליצור בארץ-ישראל אר-מה של בני-אדם יצרניים ו"חברתיים". בתוך אותה כערך ציוני עליון, מעיר בן-גוריון שתים על ערכה של עבודת-האדמה ומציב אותה כערך ציוני עליון, מעיר בן-גוריון במכתב לאביו, בו הוא מציע שלא יבוא אחיו לארץ-ישראל, אף-על-פי שצעד זה אפשרי בהחלט מבחינה אובייקטיבית: "לי כשלעצמי אין חפץ ונטיה להיות ולהישאר איכר. שונא אני את הקנין הקרקעי המקשר ומשעבד לעצמו את בעליו ואני בכל נפשי אוהב את החופש, חירות הגוף והנשמה".

חופש זה מוצא בן-גוריון בעסקנות פולי-טית ציונית. עיסוק זה מעניק אמנם חירות אחת אך הוא נושא עמו עבודת גמורה. המכתבים חושפים את האינטנסיביות הרבה של חיי בן-גוריון. האבולוציה הציונית, כפי שנהגתה ואף כוונה על-ידו, לא נבנתה על מעשים חד-פעמיים אלא על עבודה יומיומית, ובן-גוריון כוח רב וזמן ממושך בפנים קטנים, בחולין, בתהליך הנראה מפרספקטיבה היסטורית רחוקה כאיסוף כוח וצבירתו בידי תנועת-הפועלים, בידי הציונות, ובידיו שלו כמנהיג פוליטי.

שני הכרכים הראשונים של איגרות בן-גוריון מקיפים את התקופה 1919—1904 ואת התקופה מ-1920 עד 1928. דומה כי אין צורך להרחיב את הדיבור על ערכן ההיסטורי של האיגרות המכונסות, אך כדאי לקרוא בהן לא רק כדי ללמוד על עולמו האישי של מנהיג ציוני בעל מעמד היסטורי מכריע אלא אף כדי לעמוד על עולמה של הציונות הארצישראלית כפי המשתקף מן המקור ההיסטורי הראשוני, המהימן בדרך-כלל יותר מכל-איגרות.

ש.י.

ישראל שלו, וראה למשל מכתבו אל שמואל פוכס מן 16 ביולי 1904. בן-גוריון, שעדיין לא ביקר בישראל, מתאר את ציון בעיני הציוני ה"משכיל" והלאומי, "ארץ השירה והאמת, ארץ הפרחים וחזיונות החזוים..." (ע' 22). וכך גם באים תיאורים פיוטיים של מראות ארץ-ישראל מימי שבתו בה. "השמש שוקעת—ומחזה נפלא, נאדר, יופיע על שמי הים... מחזה אשר רק שמי ארץ-ישראל יראוהו! האיש היותר גס, משולל כל הרגשה פיוטית ואסתטית, לא יוכל לבלי עמוד נדהם ומשתומם למראה שקיעת החמה, ביחוד בימות-הגשמים" (ע' 89). כנגד מעגל אסתטי ולאומי-חזוני זה עומד המעגל השני של חיי-חול אפורים, חיי-היומיום, ארץ-ישראל הע-ניה והעלובה, ובאים תיאורים של התפכחות המסלקת את צעיפי הרומנטיקה והחזון, תי-אורים הדומים כל-כך לתיאורי מרק טוויין ועוד נוסעים בלתי-רומנטיים מן המאה הקר-דמת. וכך כתב בן-גוריון מפתח-תקוה בנו-במבר 1906: "על-פי רוב רגילים המתעתדים לנסוע לארץ-ישראל לחשוב ולזכור רק על-דבר הרומנטיקה הארץ-ישראלית, יפיה, עתי-דה, זכרונות עברה הנגשג וקסמי קדמוניותה ומסיחים לבם מארץ-ישראל הממשית עם כל חייה הפשוטים והגסים של יום-יום... מוצ-אים הם מציאות קרובה, ערומה, פרו-זאית..." (ע' 82), יש צורך באמונה גדולה באידיאל כדי שהעיונות בין החזון והמציאות לא יביאו להלך-רוח של ייאוש וחוסר-אונים. העיונות בין המציאות והפרספקטיבה יכול להיות עיונות פורה ויוצר רק אם נעשה נס-יון בלתי-מתפשר לקרב את המציאות הרחוקה אל הפרספקטיבה הקרובה. עולמו של בן-גוריון מורכב אפוא מציאות וחזון, או, אם תרצו: אידיאה ופוליטיקה. שני יסודות אלה משולבים בעולמו ומנחים את פעילותו המדינית והמעשית מלכתחילה. מבחינה זו יש ענין רב מאד במכתב ששיגר בן-גוריון לאביו ב-1909. מכתב זה, שלא הושם אליו לב, מלמד על בן-גוריון האיש.